

Hírszerzés '89

avagy félbemaradt(?) akciók a rendszerváltoztatás küszöbén¹

„Valahol aláírtak valamit,
valahol megalkudtak valamit,
valahol elosztottak valamit”
(Kós Károly: *Kiáltó szó*)

„...csak akkor egyezem bele könyveim magyarországi új kiadásába, ha az ország területéről kivonták a megszálló szovjet csapatokat, és a magyar nép demokratikus, szabad választáson megjelölte, milyen rendszerben kíván élni. Előbb nem egyezem bele könyveim hazai újra-kiadásába.”² Az idézett mondatok Márai Sándortól származnak, aki sajnos nem élhette meg, hogy Magyarországon szabad választásokon dőljön el az ország sorsa, 1989. február 21-én önkézzel vetett véget életének. 1989. január 15-én azonban még életben volt, amikor a magyar Belügyminisztérium III/I (Hírszerző) Csoportfőnöksége fedőcégek és ügynökök segítségével megalapította azt a magyar-német vegyesvállalatot, a Griff Kontinent Kft. nevű céget, amelynek elsődleges tevékenységi köreként a könyv- és lapkiadást jelölték meg.³ Nem titkolt szándékuk az volt, hogy az Újváry Sándor⁴ halála után gazdátlanra vált nyugat-németországi Újváry Griff Kiadó megvásárlásával megszerezzék Márai Sándor, Faludi György és más emigráns írók könyveinek kiadási jogát. 1988 folyamán a Magyar Tudományos Akadémia és a Magyar Írók Szövetsége is próbálkozott Márait meggyőzni arról, hogy beleegyezzen könyveinek magyarországi megjelentetésébe, sikertelenül.⁵

BORVENDÉG ZSUZSA (1974) történész, jogász. Az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában dolgozik.

- 1 A tanulmány a Rendszerváltás Történetét Kutató Intézet és Archívum támogatásával készült.
- 2 Márai Sándor levele Újváry Sándorhoz, 1985. február 6. Horányi Károly: Márai Sándor levelei Újváry Sándorhoz. *Kortárs*, 2001/8. <http://epa.oszk.hu/00300/00381/00049/horanyi.htm> (Utolsó letöltés ideje: 2014. február 11.)
- 3 Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (Továbbiakban: ÁBTL) 3.1.5. O-8-821 „Bayern München” Újváry-Griff Verlag. Társasági Szerződés, 1989. január 15. A Griff Kiadó megvásárlásának történetéről lásd: Orbán-Schwarczkopf Balázs: Fedőneve: Bayern München. Egy operatív akció hátterében. *Betekintő*, 2008/2. http://betekinto.hu/2008_2_orban_schwarczkopf (Utolsó letöltés ideje: 2014. február 11.)
- 4 Újváry Sándor (1904–1988) író, könyvkiadó volt, aki 1938-ban alapította Budapesten a Griff Kiadót, amely 1952-től Münchenben Újváry Griff Kiadó névvel működött tovább.
- 5 „Egy futár Pestről. Három könyvkiadó szerződési ajánlatát hozza, és más ottaniak hívását. Teljes, »feltétel nélküli« fegyverletétel részükről, mindent kiadnak, könyvet, cikket, min-

De a szovjet hadsereg támogatásával regnáló hatalom megkísérelte kijátszani az író tántoríthatatlan elszántságát. Grósz Károly – bár nem tartozott a reformkommunisták körébe – érezte, hogy kénytelen vitorlájába fogni az új idők szelét, és legalább a felszínen nyitni az ellenzék és a nyugati magyar emigráció felé. Ezzel a politikai iránnyal tökéletes szinkronban volt az Újváry Griff Kiadó megvásárlásának és felhasználásának a terve. A különböző gazdasági érdekeltségek szerteágazó történetének szereplői azonban nem az irodalom terjesztésének elkötelezettjei voltak. Saját zsebükre dolgozó, gyakran a hatalom fedésével köz-törvényes bűncselekményeket elkövető emberekkel állunk szemben, akik egy széthulló rendszer apró morzsáit igyekeztek minden erejükkel összekaparni.

A körvonalazódó bünszervezet

1988. augusztus 15-én a Belügyminisztérium III. (Állambiztonsági) Főcsoportfőnöksége helyettes vezetőjének, Bogye János vezérőrnagynak az egyetértésével intézkedési terv készült az egyik legjelentősebb emigráns magyar könyvkiadó megvásárlására.⁶ A kezdeti elképzelések szerint az akció lebonyolítása valóban nagyon egyszerűnek látszott. Vegyesvállalati formában gondolták megszerezni a céget, mivel a német adótörvények miatt sokkal gazdaságosabbnak mutatkozott, ha német állampolgárságú személy is van az új tulajdonosok között, ráadásul mindenképpen a szabad világban óhajtották tartani a kiadót, hiszen a cég hazatelepítése esetén éppen az eredeti célkitűzések hiúsultak volna meg.⁷ Az akció operatív részének lebonyolításával és az üzletkötés során a Belügyminisztérium érdekeinek képviselésével dr. Dalmady Györgyöt, a hírszerzés századosát bízták meg. Az ügy polgári vonalán a Pallas Kiadó egyik leányvállalatát, az Interedition Idegennyelvű Folyóirat Kiadó Leányvállalatot találjuk, amelynek képviselőjében Siklósi Norbert, a Pallas vezérigazgatója vett részt a belügyi akcióban. Siklósi Norbert, a korabeli médiacár és cége, a Pallas Lap- és Könyvkiadó Vállalat részvételére természetesen azért volt szükség, hogy az igazi vevőt, az állambiztonságot elrejtse az illetéktelen szemek elől. A leendő tulajdonos pedig egy Nyugat-Németországban élő, német állampolgárság emigráns, a hírszerzés „Bulford” fedőnévre hallgató ügynöke, Molnár János volt. Ez a megoldás némileg ellenkezett Újváry Sándor végakarásával, amely szerint kiadóját csak magyar hivatalos személynek lehetett halála után továbbadni.

dent, az »élelművet«. [...] Nem adok engedélyt semmiféle ottani kiadásra, amíg az orosz megszálló sereg ott van.” 1988. március 28. Márai Sándor: *Napló, 1984–1989*. Budapest, 1999, Helikon Kiadó, 174.

6 ÁBTL 3.1.5. O-8-821. Intézkedési terv, 1988. augusztus 15., 35–38.

7 ÁBTL 3.1.5. O-8-821. „Hontos jelentése”, dátum nélkül, 47. Sajnos az eddig feltárt iratanyagok alapján nem tudjuk megnyugtatóan beazonosítani a „Hontos” fedőnevű ügynök kilétét. Mivel ő volt az, aki elsőként felhívta a szerv figyelmét a kiadó megvásárlásának lehetőségére, feltétlenül emigrációs körökben ismerős személy lehetett.

Külön bonyolította a kezdeti lépéseket, hogy a Kultúra Külkereskedelmi Vállalat nevében Szabó József igazgató is felvette Újváry özvegyével a kapcsolatot.⁸ A Belügyminisztérium számára az érintett állami vállalat nem volt operatív szempontból megfelelő, olyan céget szerettek volna látni a leendő tulajdonosok között, amellyel az együttműködésük feltétlen. Igyekeztek meggyőzni tehát Szabó Józsefet, hogy álljon el vásárlási szándékától; érveik elég nyomósak lehettek ahhoz, hogy az igazgató letegyen cége németországi terjeszkedéséről. A Kultúrának azonban régi, jól bejáratott kapcsolatai voltak Németország nyugati felén, hiszen külkereskedelmi vállalatként feladata volt külföldön terjeszteni a magyarországi kiadványokat. Katkó Sándorral, a müncheni Musica Hungarica nevű könyvkereskedés⁹ tulajdonosával voltak szerződésben, a hírszerzés azonban ezt nem nézte jó szemmel. Nem arról volt szó, hogy Katkó jobboldalisága zavarta volna a belügyi szerv nyugalmát, hanem sokkal inkább biztosítani szerették volna a létrejövő vállalat nyereségét azáltal, hogy „Burford” számára megszerzik a magyar kiadványok kizárólagos terjesztési jogát a Német Szövetségi Köztársaság területén. Szabó József a Katkóval való együttműködésről már nem volt hajlandó lemondani, így az állambiztonság meggyőzőbb módszerekhez folyamodott. Siklósi Norbert megzsarolta a Kultúra igazgatóját, amennyiben nem hátrál ki a megállapodásból, elveszi tőle az orosz nyelvű lapok terjesztésének jogát, ami által a vállalat ellehetetlenült volna, hiszen bevételének jelentős része éppen ebből származott.¹⁰ Szabó József mozgástere ezzel végképp beszűkült, a Kultúra nem jelentett többé akadályt.

Meg kellett azonban még győzni a gyászoló özvegyet, hogy a felajánlott konstrukcióval nem sértik meg férje végakarátát. Dr. Papp Jánost, a budapesti 59-es számú jogtanácsosi iroda vezetőjét bízták meg a jogi képviselettel, az ő feladata volt, hogy müncheni otthonában felkeresse Ursula von Újváryt, és értésére adja, Molnár János, alias „Burford” vásárlási szándéka egyáltalán nem mond ellent az elhunyt végrendekezésének, már csak azért sem, mert a Pallas megbízásából lesz az új kiadó németországi igazgatója, vagyis magyar hivatalos személy áll mögötte.¹¹ Az iratokból az derül ki, hogy Papp családja mögött is „hivatalos személy” állt, nemcsak ő, de a dokumentumok szerint más hozzátartozója is segítette alkalmanként az állambiztonság munkáját.¹² A jogász 1988. szeptember 15-én indult útnak München felé Dalmady György társaságában, hogy az első személyes beszélgetés során elűzzék az özvegy minden kétségét.¹³ A találkozó annyira jól sikerült, hogy alig egy hónappal később, októ-

8 ÁBTL 3.1.5. O-8-821. Intézkedési terv, 1988. augusztus 15., 36.

9 Katkó Sándor 1958-ban alapította a Musica Hungaricát, amely a legnagyobb nyugati magyar könyvkereskedések egyike volt.

10 ÁBTL 3.1.5. O-8-821. Jelentés a „Bayern München” ügyben, 1988. november 16., 96.

11 ÁBTL 3.1.5. O-8-821. Intézkedési terv, 1988. augusztus 15., 37.

12 Uo. 36.

13 ÁBTL 3.1.5. O-8-821. Jelentés a „Bayern München” fedőnevű ügyben, 1988. szeptember 23., 76.

ber 6-án már bejegyezték a német hatóságnál a Griff Kiadó új tulajdonosát, Molnár Jánost.¹⁴

Ezzel megnyílt a lehetőség, hogy a hírszerzés sikeres akciót bonyolítson le, és újabb utakat nyisson meg az emigrációban élő íróársadalom felé. A Belügyminisztérium az új kiadó függetlenségének bizonyosságául és azért, hogy a legkisebb gyanút is eltereljék magukról, egy szakmai bizottság létrehozását is tervezte, amely olyan külföldi magyar irodalmárokból állott volna, akiknek – ha nem is nevezhetők társutasoknak – politikai nézeteik a puhuló diktatúra irányítói számára is elfogadhatók voltak.¹⁵ Elsősorban Püski Sándorra és Borbándi Gyulára gondoltak, akik az emigráns irodalom legfontosabb közszereplői közé tartoztak. A grémium létrehozása azonban a kezdeti lelkesedés ötletparádéinak egyike maradt csupán, és nem kizárólag a monolitikus rendszer széthullása akadályozta meg a terv megvalósulását, hanem kiderült, nem a legmegfelelőbb személyeket választották a kiosztott szerepekre. De kik is pontosan történetünk főszereplői?

A hivatalos kapcsolat – dr. Dalmady György

Dalmady 1948-ban született. 1969-ben technikumi érettségét szerzett, majd 1972-ben felvételét kérte a Belügyminisztérium III. Főcsoportfőnökségéhez operatív beosztásba.¹⁶ Ekkor belügyi állományba is került, és 1974-től már a III/I-7. (Emigrációs) Osztály operatív munkatársaként dolgozott. Időközben felvételt nyert az ELTE Állam- és Jogtudományi karára, ahol 1981-ben diplomázott.¹⁷ Működési területe az NSZK-ban élő, jobboldali emigráns közösség megfigyelése volt, több beépített hálózati személyt is irányított.¹⁸ A hozzá beosztott ügynökökkel azonban szorosabb kapcsolatot alakított ki, mint azt a felettesei elvárták volna. Lehetőségeit kihasználva könnyített utazási feltételeket és vámmentességet biztosított számukra, amelynek segítségével nagyarányú csempésztevékenység profitjából zsebelhetett be komolyabb összegeket. A Belügyminisztérium már 1987 nyarán tudomást szerzett Dalmady üzelmeiről, de a szankciók egyelőre elmaradtak. 1986 folyamán ugyanis egy új ügynökkel gyarapodott Dalmady rezidentúrája, akinek törvénybe ütköző cselekményeiről a hírszerzésnek tudomása volt. Ennek ellenére hasznosnak ítélték Reisch Ernő, alias „Kolter” beszervezését, aki egy osztrák területen levő szálloda megnyitásához kérte

14 ÁBTL 3.1.5. O-8-821. Jelentés a „Bayern München” fedőnevű ügyben, 1988. október 17., 83.

15 ÁBTL 3.1.5. O-8-821. „Hontos” jelentése, dátum nélkül, 48.

16 ÁBTL 2.8.2.1. 731. Dalmady György személyi anyaga. Feljegyzés, 1972. május 11., 4.

17 ÁBTL 2.8.2.1. 731. Igazolás, 1988. május 26., 80.

18 ÁBTL 2.8.2.1. 731. Javaslat dr. Dalmady György r. fhdgy. elvtárs kiemelt főoperatív III. beosztásba való átminősítésére, 1984. június 26., 72.

a szerv segítségével.¹⁹ Anyagi hozzájárulást ugyan a BM nem szándékozott nyújtani, de örültek egy fedett objektum létrehozásának a magyar határ közelében, ahol hamisított okmányokat és pénzt tárolhattak, ahol helyet adhattak egy tárgyi postaládának, illetve operatív találkozókát bonyolíthattak le.²⁰ Ezért döntött úgy a szerv, hogy szemet huny „Kolter” csempésztevékenysége fölött, és ezzel kvázi megteremtik a pénzügyi forrást a szálló megvásárlásához és beindításához.²¹ Dalmady azonban ennél többet tett, az engedmények haszonélvezőjeként osztozott az illegális jövedelemből. A botrány kirobbanása nem járt azonnali következményekkel. A lopott autókkal kereskedés, a több millió forintos videokazetta-, farmer- és illatszercsempészet ugyan már elérte a szocialista rendszer ingerküszöbét, de közel sem esett olyan súllyal a latba, hogy felfüggeszék Dalmadyt. A „Kolter” kapcsán megindult vizsgálat azonban – ha lassan is – megbuktatta az operatív tisztet, és ez közvetlen hatással volt a Griff Kontinent Kft. sorsára is.

A tulajdonos – „Burford”

Molnár János 1956 decemberében elhagyta az országot, de a következő év nyarán hazatért. A rendszerbe való betagozódása és a hatalom „bocsánata” érdekében aktív munkát kezdett a KISZ köreibben, ahol a párt által elvárt propagandaízü szólamokat hangoztatva hirdette, hogy a kapitalista világból való kiábrándultság hozta őt haza.²² Autóvezetőként a Tefu, majd a Főtaxi alkalmazottja volt, és a munkaköréből adódó haszonszerzési lehetőségeket igyekezett messze-menően, a törvényes keretek átlépésével kihasználni. Többször is lebukott kistílú, köztörvényes, cselekmények elkövetéséért, de valahogy mindig megúszta a komolyabb büntetést.²³ 1970-ben családjával együtt újra elhagyta az országot, ezúttal végleges szándékkal. Először Ausztriában élő édesapját kereste fel, de hamar továbbállt Németországba, végül Kölnben telepedett le. Jó kapcsolatépítő személyiségének köszönhetően hamar a helyi magyar közösség ismert és kedvelt tagjává vált. A Kölni Magyar Ház rendszeres látogatójaként elsősorban egyházi körökben tevékenykedett. 1983-ban váratlanul felkereste a bonni magyar nagykövetséget, és rajtuk keresztül ajánlatot tett a belügyi szervekkel való együttműködésre. Arra hivatkozott, hogy korábban már alkalmi kapcsolatban állt az állambiztonsággal, de ezt a hálózati anyagok alapján nem tudták

19 ÁBTL 3.2.1. Bt-3729. „Kolter”. Jelentés, 1987. augusztus 31., 303.

20 ÁBTL 3.2.1. Bt-3729. Javaslat, 1988. október 31., 315.

21 ÁBTL 3.2.1. Bt-3729. Jelentés, 1987. augusztus 31., 303.

22 ÁBTL 3.2.1. Bt-3735/4. „Burford” Jelentés „Bayern-München” közös vállalat és „Burford” ügyében, 1989. május 12., 193.

23 Uo.

a Belügyminisztériumban megerősíteni.²⁴ Mivel korábbi ügyletei valóban feltűnő módon kerültek el a hatóság figyelmét, elképzelhetőnek tartom, hogy ténylegesen kapcsolatban állt egy-két tisztí rangú belügyi alkalmazottal, de kizárólag „magánjellegű” ismeretségről lehetett szó, vagyis saját zsebükre könyvelték el az együttműködésből származó hasznot. Váratlan jelentkezése mögött az a közvetlen szándék húzódott meg, hogy érettségi előtt álló lányát szerette volna a következő tanévtől egy budapesti egyetemen taníttatni. Rengeteg videoszalagot halmozott fel, amelyeken a Magyar Ház különböző rendezvényeit és általában az emigráns magyarok megemlékezéseit, találkozóit rögzítette. Ezeket a szalagokat a nagykövetségen keresztül eljuttatta a Belügyminisztériumnak.²⁵ Természetesen megfordult a hírszerzés vezetőinek fejében az a gondolat, hogy „Burford” a német titkosszolgálatok megbízásából kereste fel a követséget, de erre utaló jeleket nem találtak, így támogathatónak vélték Molnár lányának tanulási szándékát Budapesten, sőt a Magyarok Világszövetsége nevében ösztöndíjat is megítéltek számára, ezzel kötelezve le a leendő ügynököt.²⁶

Az elkövetkező évek során Molnár János aktívan jelentett a magyar hírszerzésnek, működésének dokumentumait négy vaskos kötetben őrzi az ÁBTL.²⁷ Tevékenységét „hazafiúi lelkesedésből” végezte,²⁸ közvetlen juttatást érte nem kapott, bár költségelszámolásai és – mint látni fogjuk – a szerv fedésével végzett gazdasági csalásai biztos jövedelmet okozhattak számára. Tartótisztje Dalmady György lett, akivel a kapcsolata igencsak szorosnak volt mondható. Közös múltjuk csak azután derült ki az állampolgárság számára, hogy 1989-ben nyilvánvalóvá vált a belügyi védelem kihasználásával elkövetett közös bűncselekmények sorozata. Távoli rokoni szálak és közösen töltött gyermekévek alapozták meg számukra a közös „munkát”, az 1987-től egyre nagyobb méreteket öltő csempésztvéteket.

Molnár lojalitását 1988. november 6-án a Haza Szolgálatáért Érdemérem arany fokozatával hálálta meg a Magyar Népköztársaság, amelyet konspirált körülmények között, titokban vett át.²⁹ Szolgálatiért egyéb „megbecsülést” is várt volna, jelezte felvételi kérelmét az MSZMP soraiba. Tartótisztje és annak feletesei nem zárkoztak el a lehetőség elől, hogy aktív ügynöküket a párt soraiban

24 ÁBTL 3.2.1. Bt-3735/1. Molnár János NSZK állampolgár ügye, 1983. november 15., 27.

25 1983. október 23-án például a Kölni Magyar Házban rendezett megemlékezést is megörökítette, amelyre maguk a szervezők kérték fel. A felvételt rövid úton az állambiztonság rendelkezésére bocsátotta. ÁBTL 3.2.1. Bt-3735/1. Molnár János ügye, 1983. november 17., 28.

26 ÁBTL 3.2.1. Bt-3735/1. „Burford” ügye, 1984. február 17., 35.

27 Egy kimutatás szerint 1984 és 1986 között összesen 48 akcióban vett részt, 57 politikai illetve operatív szempontból fontos információt szolgáltatott ki a hírszerzésnek. ÁBTL 3.2.1. Bt-3735/4. „Burford” fn. ügynökkel kapcsolatos anyagi kimutatás USA \$-ban, 1987. október 8., 66.

28 ÁBTL 3.2.1. Bt-3735/4. Jelentés, 1989. május 12., 194.

29 ÁBTL 3.2.1. Bt-3735/4. Jelentés, 1988. november 9., 178.

lássák, sőt – mivel a hálózat körében erre már volt precedens – javasolták a felvételét a „már kidolgozott konspirációs szabályok szerint”.³⁰

A fedőcég – Interedition Idegennyelvű Folyóirat Kiadó Leányvállalat

Miután Molnár János megszerezte az Újváry Griff Kiadó tulajdonosi jogát, létrehoztak egy német-magyar vegyesvállalatot, amelynek magyar állampolgárságú tagja egy jogi személy volt, a Pallas Kiadó már említett leányvállalata. A cég 1987 őszén lett bejegyezve, és három cégjegyzésre jogosult személyt tüntettek fel az alapító okiratban: Siklósi Norbertet, Griga Ferencet és dr. Márai Pétert.³¹

Siklósit maga „Burford” ajánlotta üzlettársnak, amikor a Belügyminisztérium magáévé tette a kiadó megvásárlásának a tervét.³² Siklósi Norbert 1957-től a Minisztertanács Tájékoztatási Hivatalának főosztályvezetője, 1958–1973 között a MÚOSZ főtítkára, majd a Lapkiadó Vállalat vezetője volt. Dalmady és Molnár személyes ismeretségben volt a médiamágnással, aki feltehetően szintén hasznot húzott a hírszerzés nagyban úzótt bűncselekményeiből.³³ Az mindenesetre biztos, hogy 1988-ban „Burford” egy szervízállomás kamionra való műszaki berendezéseit csempészte át a határon, amelyet aztán – a levéltárban őrzött dokumentumok állítása szerint – Siklósi fia üzemeltetett Budapesten.³⁴

Griga Ferenc és dr. Márai Péter neve nem szerepel a Griff Kiadó megvételével kapcsolatos iratokban, így a jelen tanulmány keretei közé nem is illeszkedik szorosán korabeli tevékenységük feltárása. Annyit azonban a kép teljesebbé tételéhez érdemes megemlíteni, hogy mindkettejük élete elég fordulatos ahhoz, hogy méltó „üzletfelei” lehessenek főhőseinknek. A Griga család több szálon is kötődött különböző titkosszolgálatokhoz,³⁵ míg dr. Márai Pétert néhány évvel

30 ÁBTL 3.2.1. Bt-3735/4. Jelentés, 1988. augusztus 30., 174.

31 www.cegtar.hu Opten Informatikai kft. adatbázisa (Letöltés ideje: 2014. január 15.)

32 ÁBTL 3.2.1. Bt-3735/4. Jelentés, 1989. május 12., 194.

33 Siklósi Norbert a kapitalizálódás útján járó magyar pénzvilág nagy befolyással bíró embere volt már a nyolcvanas évek közepén is. A Kádár-rendszer ellenzékének helyet biztosító Jurtá színház építéséhez például olyan feltételekkel kezeskedett egy banki hitelhez, amelynek értelmében egyetlen késedelmes fizetés esetén a Lapkiadó Vállalat tulajdonába ment volna át a színházépület. Romhányi László, a színház igazgatója az uzsorakamatot a következőképpen jellemezte: „A Velencei kalmár egy csecsemőtörténet ehhez képest.” Kasza László interjúja Romhányi Lászlóval, a Szabad Európa Rádió *Gondolatforgató* című adásában, 1988. november 13. Magyar Távirati Iroda (továbbiakban: MTI) 1988. november 14. <http://archiv1988-2005.mti.hu/Pages/HirSearch.aspx> (Az utolsó letöltés ideje: 2014. április 4.)

34 ÁBTL 3.2.1. Bt-3735/4. Jelentés, 1989. május 12., 194.

35 A cégjegyzékből nem sikerült megnyugtatóan beazonosítani, hogy a leányvállalat cégjegyzésre jogosult tagja az idősebb vagy a fiatalabb Griga Ferenc volt-e. Id. Griga Ferenc 1965–1974 között a Külkereskedelmi Minisztérium főosztályvezetője volt, később Irakban dolgozott tanácsadóként, majd az Interag, utána a Novotrade állami vállalatok munkatársa volt. Fia először 1984-ben maradt kint az USA-ban, majd később – már a rendszerváltoztatás után – újra kivándorolt, de nem sokkal később gyanús körülmények között meggyilkolták.

később a Tasnádi Péter és társai ellen lefolytatott büntetőeljárás hatod rendű vádlottjaként ismerhette meg a nyilvánosság.³⁶

A lehetetlenül hosszú nevű kiadó megjelentetett könyvei széles skálán mozogtak. A szocializmus végnapjaiban a nyugatról beözönlő silány és igénytelen ponyvairodalom elárasztotta a magyar könyvpiacot, és ebből láthatóan kivette részét az Idegennyelvű Folyóirat Kiadó. De a végeláthatatlan akcioregények, krimik és erotikus könyvek között meglepő felfedezést tehetünk. Ők jelentették meg a Brády Zoltán-féle *Kapu* című lapot, amely a rendszerváltoztatás időszakának emblematisztikus folyóirata volt, valamint a *Kapu-könyveket*, többek között a *Kiáltó szó* reprint kiadását is. A monolitikus rendszer ideológiai védelme, a szocializmus felsőbbrendűségének hirdetése már a felszínen sem jelent meg. Csak a gazdasági érdekek számítottak, akár úgy is, hogy a megállíthatatlan társadalmi folyamatok élére állva kivegyék részüket a felkínálkozó új piacokból. Brády Zoltán azonban – alig több mint egy év közös munka után – nem volt hajlandó együttműködni a kiadóval, így 1990 januárjának végétől új konstrukcióban jelent meg a folyóirat.³⁷ Az Interedition alapítói 1991-ben kérték a cég felszámolását. Jogutódja természetesen a Pallas Lap- és Könyvkiadó Vállalat volt.

Elvtársias üzlet

Az Interedition–Griff vegyesvállalatot Griff Kontinent néven az 1989. január 15-én aláírt társasági szerződés hozta létre.³⁸ A szerződést belügyi utasításra egy titkos záradékkal látták el, amelyben a III/I. Csoportfőnökség kiköti, milyen anyagi részesedést kér a várható üzleti haszonból. Ezt a záradékot az ügyben szereplő „civiliek” közül csak Siklósi Norbert és dr. Papp János ismerhette.³⁹ A megállapodás szerint az állambiztonságot az üzleti haszon egyharmad része illette. Ugyanilyen arányban részesedett a nyereségből az Interedition és Molnár János is.⁴⁰ A testvéries megosztás a kölcsönös bizalmon alapult, azonban rövidesen kiderült, korai volt ez a megelőlegezett gesztus. Ezúttal nem a belügy volt az, amely túljárt „üzletfelei” eszén. A hírszerzés megfinanszírozta harmincezer nyugatnémet márkával a Griff Kiadó tulajdonában levő szerzői jogok megvásárlását, azt gondolva, hogy a másik két tulajdonos hasonló tőkerészesedéssel fog beszállni a közös vállalkozásba. Ez azonban elmaradt. „Burford” mindössz-

36 www.origo.hu A Tasnádi-per vádlottja a letartóztatott üzlettárs, 2002. február 14. <http://www.origo.hu/itthon/20020214atasnadiper.html> (Az utolsó letöltés ideje: 2014. április 6.)

37 MTI 1990. január 23. Ismét megjelenik a Kapu. <http://archiv1988-2005.mti.hu/Pages/HirSearch.aspx> (Az utolsó letöltés ideje: 2014. április 4.)

38 ÁBTL 3.1.5. O-8-821. Társasági szerződés, 1989. január 15. Melléklet.

39 ÁBTL 3.1.5. O-8-821. Jelentés, 1988. november 16., 95.

40 ÁBTL 3.2.1. Bt-3735/4. Jelentés, 1989. május 12., 195.

sze saját Mercedes típusú gépkocsiját ajánlotta fel apportként a cég részére, Siklói pedig a Pallas tulajdonában levő ingatlan egy irodahelyiségét tudta be részesedés gyanánt, vagyis készpénz egyáltalán nem került a kiadó kasszájába.⁴¹

Siklói alternatív módokon igyekezett megszervezni a létrejövő cég működésének alapjait. Még 1988 őszén megkaparintotta az Interedition számára az összes idegen nyelven megjelenő magyar újság terjesztésének a jogát, valamint bankgaranciát kért és kapott a Magyar Nemzeti Banktól és a CIB-től egy svájci banktól igényelt hitelhez. Az alpesi ország pénzügye évi 4-5%-os kamatra egymillió dollár kölcsönt nyújtott „Burford” közbenjárásával a Pallas részére, amelyet azután jelentős haszonnal továbbadtak a Magyar Nemzeti Banknak. Az MNB népgazdasági hasznosítás céljára fordította a felkínált összeget, évi 6-7%-os kamattal „hálálva meg” a tranzakciót, a kamatkülönbözet pedig a Griff Kontinent pénzügyi alapját képezte.⁴² Szintén a kiadó stabilitását volt hivatva szolgálni a TDK hazai kizárólagos forgalmazásának megszerzése.⁴³ Ez ügyben tárgyalásba kezdtek a III/II-8. Osztállyal, amely – többek között – a nemzetközi kereskedelemben részt vállaló állami vállalatok és a tudományos-műszaki területek elhárítással kapcsolatos irányítását végezte.⁴⁴ Az együttműködő partner a Skála World Trade lett, amelynek igazgatójával, Gacsályi Tamással kötöttek megállapodást.⁴⁵ Az iratok szerint Gacsályi Dalmady külön kérésére került bele a polipként terjeszkedő „üzletbe”, de azt, hogy érdekelt volt-e Dalmady egyéb tevékenységeiben, nem tudjuk a fellelhető dokumentumokból megállapítani.⁴⁶ Az együttműködés arról szólt, hogy a TDK csak Molnár Jánoson keresztül szállította volna a termékeit Magyarországra, ahol pedig a terjesztés kizárólagos jogát a Skála nyerte volna el. Azt már nem tudjuk, hogy a kizárólagos képviselétről szóló szerződés létre jött-e, vagy sem.

Időközben a „Kolter”-ügy utáni nyomozás egyre bizonytalanabbá tette Dalmady helyzetét a hírszerzésnél. Ennek ellenére 1989 első hónapjaiban még ő vezette a rábízott akciókat, de felettesei már szemmel tartották minden lépését. Igyekezett a Siklósival fenntartott kapcsolatát biztosabb alapokra helyezni azáltal, hogy mindketten kérelmezték Bogye Jánosnál Dalmady kinevezését Siklói helyettesének a Griff Kontinentnél. A Belügyminisztérium operatív érdekeire

41 Uo.

42 ÁBTL 3.1.5. O-8-821. Jelentés, 1988. november 16., 96.

43 ÁBTL 3.1.5. O-8-821. Szabó Ferenc r. alezredes elvtársnak, a BM III/II-8. Osztály vezetőjének! 1988. november 16., oldalszám nélkül. A TDK Electronics Corporation egy elektronikai berendezések, elsősorban adathordozók gyártásával foglalkozó japán vállalat, amely a nyolcvanas években magnó- és videokazettáival a világ piacvezetői közé tartozott.

44 A III/II. (kémelhárítás) Csoportfőnökség szervezetéről és működéséről lásd Okvách Imre: Adalékok a III/II. (kémelhárítás) Csoportfőnökség működéséhez (1989). In *Rendszerváltás, 1989*. Szerkesztette M. Kiss Sándor. Lakitelek, 2014, Antológia Kiadó, 291-312.

45 ÁBTL 3.1.5. O-8-821. Jelentés, 1989. január 10., 109.

46 Uo.

hivatkoztak,⁴⁷ de feltehetően csak a saját üzelveiket szerették volna belügyi segítséggel megtámogatni, méghozzá úgy, hogy Dalmadyn kívül senki se láthasson bele a tényleges tevékenységeikbe. Később, amikor Dalmadyt 1989 márciusában felfüggesztették, és ügyében megkezdték a vizsgálatot, azzal magyarázta ismerőseinek és „üzletfeleinek” az ellene megindított eljárást, hogy mindez egy taktikai trükk a szerv részéről, hogy „megtisztulva” vehesse át az igazgatói kinevezését.⁴⁸ Siklósi Bogye elvtársig ugyan nem jutott el, csak Szűcs Gábor alezreddessel, Dalmady közvetlen főnökével beszélt telefonon, aki – tudva azt, hogy a beosztottja iránti bizalom gyökeresen megingott – elutasította a kérelmet. Siklósi mégis úgy tálalta Dalmadynak a beszélgetést, mintha a főcsoportfőnök-helyettes rábólintott volna a kinevezésre. Siklósi hazugságát a következő megjegyzéssel kommentálta a hírszerzés: „Az előbbieken leírtak Siklósi elvtárs szerinti értelmezése, úgy vélem, bizonyos fokú inkorrektséggel párosuló sajátos nagyvonalúságára kell hogy felhívja a figyelmünket.”⁴⁹ Kicsit azonban elkéstek ezzel a felismeréssel. A Dalmadyhoz köthető ügyletek olyan mértékben hatalmasodtak el 1989 elejére, hogy a Belügyminisztérium képtelen volt a szellemet visszazorítani a palackba. Pénz hiányában a Griff Kontinent Kiadó gyakorlatilag működésképtelen volt.⁵⁰ Molnár és Siklósi egyre gyakrabban követelték a hírszerzéstől, hogy további anyagi támogatást nyújtson a közös vállalkozásnak. „Burford” beadott tőkerészesedésként emlegette még a becsempészett szervizállomást is, amelyet az iratok szerint a Siklósi család üzemeltetett.⁵¹ Dalmady főnöke, Szűcs Gábor alezredes, felismerve a vállalkozás kilátástalanságát és a partnerek ellenőrizhetetlen lépéseit, május közepén javasolta, hogy azonnal szálljanak ki a közös üzletből addig, amíg csak a befizetett harmincezer márkát veszítik az akcióval és nem többet.⁵² Kiszállni azonban már nem lehetett, hiszen – mint hamarosan látni fogjuk – nemcsak a Griffről, hanem több kiterjedt bűnszövetkezet hallgatóságos támogatásáról volt szó, amelyek átláthatatlan szálakkal kapcsolódtak egymáshoz.

A polip harjai

Dalmady 1986–1987 folyamán három olyan ügynököt is beszervezett a hírszerzésnek, akiknek különös ismertető jegye a büntetett előélet volt. A köztörvényes bűncselekményekért már börtönviselt, illetve eljárás alá vont személyek bevo-

47 ÁBTL 3.1.5. O-8-821. Feljegyzés, 1989. január 16., 106.

48 ÁBTL 3.2.1. Bt-3735/4. Jelentés, 1989. augusztus 30., 199.

49 ÁBTL 3.1.5. O-8-821. Kiegészítés Dalmady elvtárs jelentéséhez, 1989. január 18., 108.

50 Összesen egy-két kiadványt jelentetett meg a Griff Kontinent. Ezek közül Töttösy Ernő *Téboły* című műve érdemel említést, mivel Molnár János 1987 novemberében Töttösy Ernő megfigyelését is feladatul kapta a hírszerzéstől. ÁBTL 3.2.1. Bt-3735/4. Jelentés, 1987. november 5., 74.

51 ÁBTL 3.2.1. Bt-3735/4. Jelentés, 1989. május 12., 195.

52 ÁBTL 3.2.1. Bt-3735/4. Jelentés, 1989. május 12., 197.

nása mögött nyilvánvalóan az alvilági körökkel való szorosabb együttműködés szándéka húzódott meg a tiszt részéről.

Reisch Ernő, alias „Kolter” 1972-ben elhagyta Magyarországot, és Nyugat-Németországban telepedett le. A német hatóságoknak többször meggyűlt a bajuk vele, mivel lopott gépkocsikat, fegyvereket csempészt ki az országból, és okiratokat hamisított. Lebukása után másfél évet töltött egy NSZK területén levő börtönben.⁵³ Hazalátogatása után a magyar belügy foglalkozni kezdett személyével, mert úgy ítélték meg, hogy felhasználhatják a Németországban élő magyar emigránsok megfigyelésére.⁵⁴ Reisch kiváló üzlettársa lett Dalmady-nak; csempésztevékenységének hallgatólagos belügyi támogatásáról és a tervezett panzióvásárlásról már volt szó. Végül szállodát nem sikerült ugyan létesítenie, de egy vendéglőt megnyitott 1987 folyamán Wilfleinsdorfban. A belügy dr. Fazekas Árpádot javasolta üzletvezetőnek, aki szintén Dalmady köréhez tartozott.⁵⁵

„Dandy”, vagyis dr. Fazekas Árpád 1987-ben került kapcsolatba Dalmadyval, aki „újjászervezte” a fiatal orvos és az állambiztonság kapcsolatát.⁵⁶ Korábban „Farkas Ákos” névvel titkos megbízottként jelentett a Szegedi Orvostudományi Egyetem hallgatóinak mindennapjairól, de egy fegyveres rablás elkövetése miatt kizárták a hálózathoz.⁵⁷ A rablás után néhány nappal, 1985. december 19-én elmenekült az országból, és Párizsban telepedett le. Az Interpol budapesti irodája megkezdte a kiadatási tárgyalásokat Franciaországgal, de Fazekas felfedte az állambiztonsággal való korábbi együttműködését, és politikai menedékjogot kért, amit feleségével együtt meg is kapott.⁵⁸ A levéltárban levő iratok innentől kezdve elég hiányosak. Pontosán nem tudjuk rekonstruálni miképpen került a magyar állambiztonság közelébe újra, csak egy utalás olvasható egy másik ügynök anyagában arról, hogy Cseh Ferenc százados, a VII. kerületi rendőrkapitányság beosztottja ajánlotta Dalmady figyelmébe az ORFK titkos megbízottját.⁵⁹ Dalmady nyitott volt a fegyveres rabló fogadására, így „Dandy” 1987-től aktívan részt vállalt a Dalmady körül kialakult bűnszervezetben.

Szintén Cseh Ferenc százados szervezte meg a találkozót Ungvár Jenő és Dalmady között 1987 márciusában.⁶⁰ Ungvár Jenőnek sok évre visszamenő ügynöki múltja volt. „Karrierjét” a Gyorskocsi utcai büntetés-végrehajtási intéz-

53 ÁBTL 3.2.1. Bt-3729. ifj. Reisch Ernő ügye, 1981. március 24., 106.

54 ÁBTL 3.2.1. Bt-3729. Jelentés, 1987. július 27., 284.

55 ÁBTL 3.2.1. Bt-3729. Munkaszerződés, olvashatatlan dátum. 361.

56 ÁBTL 3.2.1. Bt-3729. Végrehajtott és tervezett intézkedések, 1987. augusztus 31., 307.

57 ÁBTL 3.2.5. O-19178. „Dandy” Határozat, 1985. december 18., 34.

58 ÁBTL 3.2.5. O-19178. Feljegyzés, 1986. november 6., 129.

59 ÁBTL 3.2.1. Bt-3741/2. „Kooh-i-Noor” Jelentés, 1987. március 27., 19.

60 Ungvár Jenő 1989-ben elkövetett bűncselekményeiről és az állambiztonsággal folytatott együttműködéséről lásd részletesen: Tabajdi Gábor – Ungváry Krisztián: *Elhallgatott múlt. A pártállam és a belügy. A politikai rendőrség működése Magyarországon 1956–1990.* Budapest, 2008, 1956-os Intézet-Corvina, 428–435.

ményben kezdte, ahova 1982-ben vonult be – üzérkedésért kiszabott – másfél éves szabadságvesztés büntetését letölteni.⁶¹ Fogdaügynökként írt jelentéseivel tartótisztjei elégedettek voltak, így a börtönben kitanult új „mesterségét” a civil életben is kamatoztatni akarta. Szabadulása után a Dunakorzó étterem főszakácsaként felajánlotta szolgálatait a belügyi szerveknek.⁶² Az Országos Rendőrfőkapitányság a külföldről Magyarországra irányuló szervezett bűnözés felderítésére használta az ekkor még „Brill” fedőnéven dolgozó Ungvárt.⁶³ Az évek során – kihasználva szakácstudományát – sokat utazott, elsősorban Ausztriában épített ki a BM számára fontos kapcsolatokat. Már ekkor nagyarányú csempésztevékenységet folytatott belügyi fedéssel, amelyet nemcsak elnéztek neki, hanem kifejezetten támogattak is, hiszen megfelelő álcára volt szükség a beépüléshez.⁶⁴ Néhány év alatt széles kapcsolatrendszert épített ki, amelynek kihasználásához komolyabb háttérre volt szüksége. Nem lehetett véletlen tehát, hogy – kinőve a rendőrség kereteit – 1987-ben átigazolt a BM III/I. Csoportfőnökségéhez.

Az eddigiekben körvonalazott hálózat tevékenysége 1989-re érte el tetőfokát. Látszólag egymástól független ügyeket vizsgálunk, és első ránézésre valóban csak Dalmady személye köti össze a szereplőket. A konspirációs szabályok betartása miatt a különböző személyekre vonatkozó dokumentációkat külön dossziékba gyűjtötték; átfogó, minden összefüggésre fényt derítő jelentések pedig nem is készültek. Egy-két elejtett mondat, néhány szolgálati jegy felbukkanása azonban rávilágít arra, hogy összefonódó történetről van szó, az eddig említett személyek ismerték egymást, tudtak egymás ügynöki tevékenységéről, sőt egyes üzletekben közösen vettek részt.

Internacionális alvilág

Dalmady Györgyöt 1989. március 20-án felfüggesztették, és fegyelmi eljárás alá vonták, majd május 20-án lefokozták és elbocsátották a Belügyminisztériumból.⁶⁵ Bukása a „Kolter” kizárásának következtében megindult belső vizsgálat eredménye volt. Reisch Ernő már a hírszerzés mércéivel mérve is túlzásba vitte üzleteléseit, de önmagában ez még nem lett volna elég ok az együttműködés megszakítására. „Kolter” hibájából 1988. július 31-én megszűnt az üzemeltetett étterem bérleti szerződése, vagyis a szervnek nem fűződött már érdeke a kap-

61 ÁBTL 3.2.1. Bt-3741/2. melléklete, 2. kötet. Beszervezési javaslat és terv, 1983. november 1., 11/12.

62 Uo.

63 ÁBTL 3.2.1. Bt-3741/2. melléklete, 2. kötet. Javaslat, 1985. április 25., 119/120.

64 Uo. A vámpapírok nélkül behozott csempészárut az ORFK piaci áron megvásárolta tőle, majd konspiratív csatornákon keresztül az állami kereskedelembe juttatta.

65 ÁBTL 2.8.2.1. 731. Dalmady György személyi anyaga. Szolgálati beosztás, 55.

csolat fenntartásához, ráadásul az osztrák rendőrség is felfigyelt az ügynökre.⁶⁶ A belső nyomozás során fény derült arra, hogy a Dalmady körül kialakult kapcsolati háló sokkal szélesebb, mint arról bárkinek is fogalma lehetett. A keresztapaként működő tiszt félreállítása után a csoportfőnökség megpróbálta felgöngyölíteni, milyen üzleti érdekeltségei voltak Dalmadynak. Nem volt nehéz dolguk, az „üzletfelek” – megijedve a belügyi háttér elvesztésétől – önként jelentkeztek a hírszerzésnél.

Elsőként Ungvár Jenő kért találkozót Dalmady utódjától, László István hadnagytól.⁶⁷ Az ekkor már „Kooh-i-Noor” fedőnévvel dolgozó ügynök számára komoly aggodalmat okozott belügyi partnerének a lebukása, hiszen egy igencsak jövedelmező üzletkötés küszöbén állt, amelyhez szüksége volt a hírszerzés támogatására. 1989. április 13-án került sor a megbeszélésre, amelyet a megjelenő két operatív tiszt hangkazettán rögzített.⁶⁸ A találkozó során Ungvár egy 150 millió dollár értékű fegyvereladási üzletről beszélt, amelyben egy Lenz nevű osztrák állampolgárságú személlyel egyezett meg. „Kooh-i-Noor” állítása szerint Lenz a nemzetközi fegyverkereskedelem ismert alakja, a Moszad őrnagyi rangban levő embere volt.⁶⁹ A tervek szerint egy osztrák bank finanszírozta volna a néphadsereg leszerelése során felszabaduló készletek felvásárlását, célpiacként pedig a harmadik világot szemelték ki. Az üzletben magyar részről az Industrialexport nevű cég kívánt részt venni, amelynek vezérigazgatójával Ungvár ekkor már kapcsolatban állt.⁷⁰ Mivel az állami vállalat vezetője biztosítékot szeretett volna kapni arról, hogy Ungvár Jenőt „hivatalos személy” támogatja az üzlet lebonyolításában, „Kooh-i-Noor” kénytelen volt megbeszélésre hívni újdonsült tartótisztjét, hogy tájékoztassa a készülők akcióról. Az állambiztonság emberei óvatosak voltak. Nem kívánták egyelőre feladatokkal megbízni Ungvárt, de a folyamatban levő ügy elé sem gördítettek akadályt, és közölték vele, amennyiben korszerű fegyverek leírásának birtokába jut, arra igényt tarthatnak. A randevú arra a konklúzióra vezette a hírszerzést, hogy fegyverzetek és hadianyagok terén felhasználható hírforrásnak tekinthető Ungvár, úgyhogy egyelőre nem szabadulnak meg tőle, dacára annak, hogy a Dalmady-féle bűnszervezet konspirációs veszélyekkel fenyegetett.⁷¹ Sőt fel kívánták venni a kapcsolatot a Magyar Néphadsereg Vezérkara 2. Főcsoportfőnökségével, hogy a spe-

66 ÁBTL 3.2.1. Bt-3729. Javaslat „Kolter” fn. hírszerző ügynök kizárására, 1988. október 31., 315.

67 ÁBTL 3.2.3. Mt-2296/1. „Kooh-i-Noor” Jelentés, 1989. április 17., 3.

68 Uo. 4.

69 ÁBTL 3.2.3. Mt-2296/1. A beszélgetést tartalmazó kazetta anyaga, melléklet.

70 A Dalmady-féle nyomozással párhuzamosan, 1989 júniusában az Industrialexportnál is vizsgálatot indítottak egy K. A. monogramú osztályvezető ellen különösen nagy értékben, folytatólagosan elkövetett vám-, deviza- valamint üzlerkedés bűncselekményének gyanújával. A kiterjedt kapcsolati hálót tekintve nem volna meglepő, ha a kérdéses osztályvezető is Dalmady ismeretségi köréhez tartozott volna. ÁBTL 2.7.1. Napi Operatív Információs Jelentések III/II-146. 1989. június 22.

71 ÁBTL 3.2.3. Mt-2296/1. Jelentés, 1989. április 17., 4.

ciális szaktudást is biztosítsák. Valójában a kapcsolat már létezett mind szakmai, mind rokoni vonatkozásban. Ungvár 1989 márciusában – még Dalmady felfüggesztése előtt – belügyi védelemmel (vám- és szemlementesség) több hadiipari eszköz műszaki leírását hozta át a határon, amelyeknek szakmai kiértékelésére Dalmady felvette a kapcsolatot a katonai elhárítással.⁷² Közvetlen összekötőjük Ungvár Gyula vezérőrnagy, „Kooh-i-Noor” bátyja volt, aki a Honvédelmi Minisztérium anyagi-technikai főcsoportfőnök-helyetteseként szolgált, valamint Kovács Péter honvéd ezredes, Ungvár Jenő sógora.⁷³ Az ő segítségével került Ungvár Jenő kapcsolatba a Fegyver és Gázkészülékgyárral (FÉG), amelynél megbízott szakértőként dolgozott, és vett részt különböző fegyvereladások lebonyolításában már korábban is.⁷⁴ Az Ungvár Jenő által behozott műszaki leírások többsége azonban használhatatlan volt a Honvédelmi Minisztérium számára, mivel a gyári prospektusok többsége nem tartozott a HM MNVK 2. Csoportfőnökségének profiljába. Egyedül az éjjellátó célzókészülék leírása tartalmazott nagyrészt új információkat számukra.⁷⁵

A tervezett üzlet azonban a dokumentumok tanúsága szerint elmaradt. Időközben az osztrák hatóságok a fegyverkereskedők nyomára bukkantak, és több gyanúsítottat letartóztattak.⁷⁶ A nyomozás szálai Magyarországra vezettek, Ungvár ellen letartóztatási parancsot adtak ki, de értesüléseik szerint magyar oldalról hivatalos szervek is részt vettek az illegális ügyletben, amivel megsértették Ausztria semlegességét, és pénzügyi érdeksérelmet is okoztak az országnak.⁷⁷ Az események illetően fordulata egyértelművé tette a hírszerzés számára, hogy a Dalmady körüli szálakat teljes egészében fel kell deríteni, és ki kell hátrálni az általa tartott ügynökök mögül. 1989. április 28-án már elvették Ungvártól az útlevelét – legalábbis az egyiket, mert, mint később kiderült, több is volt neki – és felkérték, amíg nem tisztázzák a körülményeket, ne érintkezzen külföldi kapcsolataival.⁷⁸ A nyomozás során „Kooh-i-Noor” többször is valloást tett. „Visszaemlékezései” időnként ellentmondanak egymásnak, annyi azonban körvonalazható, hogy 1989 januárjában került kapcsolatba az osztrák fegyverkereskedőkkel, az ő társaságukban tavasz folyamán találkozott a belügyminiszter helyettesével és több belügyi alkalmazottal, akik hajlandóságot

72 ÁBTL 3.2.3. Mt-2296/1. Feljegyzés, 1989. március 16., 1. Az áthozott anyagok a következő fegyverzeti leírások voltak: egy éjszakai látást lehetővé tevő katonai rendszer; Cobra típusú automata távvezérlésű manipulátor; Parabellum Ultramatic pisztoly; repülőterek navigálásához alkalmas mini számítógép; a Leopárd-2 harckocsihoz szükséges éjszakai irányzék.

73 ÁBTL 3.2.3. Mt-2296/1. Feljegyzés, 1989. július 28., 58.

74 ÁBTL 3.2.3. Mt-2296/1. A BM III/II-8-a Alosztály átirata Kistamás Benő r. ezredes elvtársnak, a BM III/I-7. Osztály vezetőjének, 1989. július 26., 53–54.

75 ÁBTL 3.2.3. Mt-2296/1. A Honvédelmi Minisztérium MNVK 2. Csoportfőnökség átirata Bogye János r. altábornagy elvtársnak, 1989. május 30., 27.

76 ÁBTL 3.2.3. Mt-2296/1. Bejelentés, 1989. május 24., 24.

77 Uo. 25.

78 ÁBTL 3.2.3. Mt-2296/1. Jelentés, 1989. május 2., 6.

mutattak az együttműködésre, mivel – reményeik szerint – több olyan fegyvert is meg tudtak volna rajtuk keresztül szerezni a magyar kormány számára, ami legális úton kivitelezhetetlen lett volna.⁷⁹ Gondoltak itt elsősorban a COCOM-tilalom alatt álló technológia behozatalára.

Ungvár Jenő kétes ügyleteinek kiderülése hatással volt Dalmady többi kapcsolataira is. A Molnár János és Siklósi Norbert által folytatott csempésztevékenység fölött sem kívánt már a hírszerzés tovább bábáskodni. A németországi magyar emigráció tevékenységéről szerzett információkat még átvették „Burfordtól”, de támogatást már nem adtak neki. A Magyar Szabadságharcos Világszövetség megbízta Molnárt, hogy Nagy Imre és társainak temetésén videofelvételeket készítsen, és felkérték a rendezőket, hogy támogassák munkáját.⁸⁰ „Burford” ezt kihasználva megkérdezte tartótisztjétől, hogy behozhat-e a határon a felvételhez szükséges felszereléseket, de nem biztosították számára a szemle-és vámmenteséget.⁸¹ Az ügynök sértve érezte magát, és a beszerzett nyugatnémet katonai térkép átadását is megtagadta azzal a megjegyzéssel, hogy a jövőben az ilyen dokumentációt majd Siklósi Norbertnek fogja továbbítani, aki elkötelezett a Varsói Szerződés iránt is.⁸² Fenyegetései hatástalanok maradtak, a belügy már nem kívánta kedvezményekkel segíteni Molnár és Siklósi „magánügyeit”, sőt azt az utasítást adták neki, hogy semmiféle operatív munkát ne végezzen a továbbiakban.⁸³ A megindított vizsgálat során megállapították, hogy Molnár az egész hálózatot ismerte, a csempésztevékenység valamennyi változatában aktívan közreműködött, így személye nemkívánatossá vált a hírszerzés számára.⁸⁴ „Burford” ettől megijedt, hiszen az 1956-os mártírok temetésére érkező delegációba való beválasztását nem tudta feltűnés nélkül visszamondani, de László István meggyőzte, erre nincs is szükség, pusztán arra kérik, hogy ne végezzen operatív feladatot. Molnár Jánost ez egyáltalán nem nyugtatta meg, félt attól, hogy a temetésen egy esetleges hatósági intézkedés során bajba kerülhet, vagy a határon tartóztathatják fel az összegyűjtött anyagok kiszállítása közben.⁸⁵

Mindezen féltelmei alaptalannak bizonyultak, azonban a nyomozás során ő is összevissza hazudozott, akárcsak „Kooch-i-Noor”. A vizsgálat elején – nyilván saját bőrét kívánva menteni – feljelentette Dalmadyt, majd ezt visszavonta, de amikor kiderült, hogy Dalmady a fia taníttatására félretett összeget is elsikkasztotta, újra hajlandó volt tette társára ellen vallani.⁸⁶ Sőt az is kiderült, hogy a párt-

79 ÁBTL 3.2.3. Mt-2296/1. Meghallgatási jegyzőkönyv, 1989. május 25., 18.

80 ÁBTL 3.2.1. Bt-3735/4. Megbízólevél, dátum nélkül. Melléklet.

81 ÁBTL 3.2.1. Bt-3735/4. Jelentés, 1989. május 30., 185.

82 ÁBTL 3.2.1. Bt-3735/4. Jelentés, 1989. május 17., 183.

83 ÁBTL 3.2.1. Bt-3735/4. Jelentés, 1989. június 1., 191.

84 ÁBTL 3.2.1. Bt-3735/4. Jelentés, 1989. május 12., 196.

85 Uo. 192.

86 ÁBTL 3.2.1. Bt-3735/4. Jelentés, 1989. augusztus 30., 199.

ba való felvételi kérelmét Molnár már korábban átadta tartótisztjének, aki saját bevallása szerint elintézte „Burford” tagságát, ezért az ügynök rendszeresen fizette a tagdíjat Dalmadynak, de a pártba való felvétel mégsem történt meg.⁸⁷ A szembesítés során a már letartóztatott egykori tiszt halálosan megfenyegette Molnárt, aki védelem reményében újra a hírszerzés segítségét kérte. Azt állította, életveszélyben van, mert Dalmady emberei bosszút fognak rajta állni. Különösen „Dandytól” tartott, akinek – állítása szerint – dobókésgyűjteménye volt, amelynek darabjait „akrobatikus ügyességgel kezelte”.⁸⁸ A történet nagyobb összefüggéseit ismerve, azt gondolom, ennél veszedelmesebb fegyverei is voltak a bűnszervezet tagjainak.

Molnár saját magát áldozatként feltüntetve Siklósit is igyekezett besározni a szerv előtt. Az időközben nyugati cégek bevonásával működőképessé tett Griff Kontinent Kiadó alaptökéjét ugyanis – „Burford” állítása szerint – a médiacár el akarta sikkasztani. Úgy tett, mint aki abban a hitben él, hogy Siklósi már törlesztette a szervnek a kiadó megvásárlásakor kifizetett összeget.⁸⁹ Amikor szembesítették tévedésével, megígérte, mindent elkövet, hogy a szervezet kártalanítsa. Látszólagos együttműködési szándéka a hírszerzéssel csak azt a célt szolgálta, hogy a háttérben folyó illegális üzleteket feltűnés nélkül tovább bonyolíthassák. Mi sem igazolja feltételezésemet jobban, minthogy másnap – egy telefonlehallgatás során rögzített párbeszéd szerint – Molnár közölte Siklósi Norberttel: „indulhatunk a szovjet faüzlettel”.⁹⁰ Az, hogy pontosan mit is takar ez a rejtélyes mondat, sajnos nem derül ki az iratokból. A hírszerzés is mindössze annyit tudott, hogy egy exportüzlethez tartozó, nagy összegű hitelfelvételről volt szó. Vajon sikerült a kapcsolatrendszer átmentve folytatni az évek óta tartó feketekereskedelmet a köztársaság kikiáltása és az első szabad választások után is?

A gyanús módon osztogatott hitelek mindenestre bőven adtak munkát a frissen szuveréné vált köztársaság ügyészségének, de a gyökerek még az előző rendszer haszonélvezőinek üzelmeihez nyúltak vissza. A kilencvenes évek közepén az Agrobank-ügy néven elhíresült hitelbotrány egyik főszereplője, Kunos Péter is – ekkor még pénzügyminisztériumi államtitkárként – hasznot igyekezett húzni a Dalmady-féle bűnszervezet tevékenységéből. A nyomozás során lehallgatták és megfigyelték „Kooh-i-Noor” működését, aki útlevele elvesztése után hazai pályán kényszerült játszani. Ha már a nemzetközi fegyverkereskedelem az osztrák rendőrség munkája következtében elbukni látszott, legalább egy nemzetközi bordélyház nyitásával megpróbálkozott Solymáron, az Agrobank tulajdonában levő épületben.⁹¹ A tervezett konstrukció szerint a nye-

87 Uo. 201.

88 Uo. 198.

89 Uo. 200.

90 Uo. 202.

91 ÁBTL 3.2.3. Mt-2296/1. Jelentés, 1989. július 25., 49.

reség fele a nyugatnémet társat illette volna, akinek kiléte nem azonosítható be az iratokból. Az ő feladata volt a masszázsszalonn fedésében működő nyilvános-ház „munkásait”, a thaiföldi lányokat idehozni. A haszon negyven százaléka a tulajdonos banké, a maradék tíz százalék pedig a magántőkéséké, vagyis Ungvár Jenőé és társaié lett volna. Kunos Péterrel kívül több magas rangú személy is érdekelt volt a nyilvános ház üzemeltetésében, ezért a belügy nem mert erőlyesen fellépni ellenük. Magyar részről a következő nevekkal találkozhatunk: Josef von Ferenczy, a Kádár-rendszer egyik bizalmi embere; Dániel Péter a Fővárosi Tanács Kereskedelmi Főfelügyelőségétől; Schneider János az Agro-innovációs Banktól; Horváth László a Kelet-pesti Vendéglátó-ipari Vállalattól; dr. Turai Tamás, a Magyar Média Reklám- és Kiadó Vállalat igazgatója; Varga Attila, a Gyapjúfonó- és Szövőgyár vezérigazgatója.⁹² Megoldásként maradt a szignalizáció intézménye, vagyis a pártvezetőségnek való jelzés az illegális cselekményről, amely egyben azt is jelentette, hogy a büntetőjogi felelősségre vonás elmarad.⁹³

Ezerkilencszáznyolcvankilencről napjainkig?

Dalmady György ellen 1989 októberében büntetőeljárás indult. Az egykori belügyi tiszt operatív kartonja szerint megnyitottak egy 10-59232/89. számú dossziét a vizsgálat dokumentációjának tárolására, azonban adott jelzeten az ÁBTL nem őriz iratot.⁹⁴ Dalmady és társai ügyében a Budapesti Katonai Bíróság 1990 januárjában kezdte meg a tárgyalást.⁹⁵ Sajnos a periratok sem kerültek át a levéltár őrzésébe, de az ügyben szereplők operatív kartonjai arról árulkodnak, hogy azok a személyek álltak csak bíróság elé 1990 elején, akiknek a szerepe kevésbé volt meghatározó a bűnszervezet által elkövetett bűncselekmények sorozatában. Az egyik Fleischmann Mónika, aki – „Kooh-i-Noor” állítása szerint – Dalmady közeli ismerőse volt, és az események irányításában, a szálak mozgásában maga is részt vett, vagyis Dalmady dekonspirálta magát és ügynökeket a nő előtt.⁹⁶ Mindenesetre Fleischmann ellen ugyanabban az időpontban indítottak büntetőeljárást, mint Dalmady ellen, és ugyanabban a dossziében gyűjtötték az anyagát, feltehetően ő volt az egyik társa a lefolytatott perben. „Kolter” anyagai között utalást találunk arra, hogy számára is biztosították a könnyített határátkelést, ami arra utal, hogy nemcsak az irányításban, de a csem-

92 Uo. 50.

93 ÁBTL 3.2.3. Mt-2296/1. Jelentés, 1989. július 28., 63.

94 ÁBTL 2.2.1. II/3. 5. /205. dr. Dalmady György operatív kartonja

95 ÁBTL 2.8.2.1. 731. dr. Dalmady György személyi anyaga. Átirat a III/I. Csoportfőnökségnek a Budapesti Katonai Bíróságtól, 1989. december 11.

96 ÁBTL 3.2.3. Mt-2296/1. Meghallgatási jegyzőkönyv, 1989. május 25., 19.

pészetben is részt vállalt.⁹⁷ Nem gondolom véletlen egybeesésnek, hogy Fleischmann munkahelye 1989-ben a Pallas Lap- és Könyvkiadó Vállalat volt.⁹⁸

Ugyancsak a Dalmady-per gyanúsítottja volt Nérey György, akinek legfőbb feladata „Burford” szerint az volt, hogy a lebukott tiszt valutáját hordta ki rendszeresen egy müncheni bankszámlára.⁹⁹ Nérey munkahelye sem ismeretlen már előttünk, a Kelet-pesti Vendéglátó-ipari Vállalatnál dolgozott üzletvezetőként 1989-ben,¹⁰⁰ ott, ahol a solymári luxusbordély kapcsán említett Horváth László is.

Az elsőfokú tárgyalás 1990 februárjában zárult, másodfokon pedig a Legfelsőbb Bíróság hozott jogerős ítéletet 1990 szeptemberében. Dalmady György öt év hat hónapi fogházbüntetést kapott többrendbeli vesztegetés; folytatólagosan elkövetett, súlyos hátrányt okozó államtitoksértés; folytatólagosan, különösen nagy értékre, üzletszerűen és bünszövetségben elkövetett devizagazdálkodás megsértése; huszonhat rendbeli hivatali visszaélés; orgazdaság és sikkasztás bűncselekmények miatt.¹⁰¹ Kegyelmi kérvényét, amelyben a kiszabott szabadságvesztés próbaidőre való felfüggesztését kérte, a köztársasági elnök 1991. február 4-én elutasította.¹⁰²

Dalmady társainak felelősségre vonása itt elakadt. Bár dr. Márai Péter és Kunos Péter később bíróság elé álltak, de nem az 1990 előtt elkövetett cselekményeiket kérték rajtuk számon. Nincs tudomásom arról, hogy bárki más számot adott volna az igazságszolgáltatás előtt erről a szervezett bűnözés kritériumait kimerítő bűncselekmény-sorozatáról.

A jelen tanulmányban ugyan csak a Dalmady körül kialakult hálózat tevékenységét mutattam be főbb vonalaiban, de nem hiszek abban, hogy a tiszt alvilági működése elszigetelt és egyedülálló eset lett volna. A nagyarányú csempésztevékenység hosszú ideig Dalmady feletteseinek tudtával, azok hozzájárulásával folyt, vagyis az állambiztonság és az azt működtető intézmény, a Magyar Népköztársaság Belügyminisztériumának felelőssége és érintettsége vitathatatlan.

1987 után fokozatosan, de egyértelműen megváltozott a hírszerzés „érdeklődési területe”. Az ügyben szereplő ügynökök foglalkoztatása és jelentései arra

97 ÁBTL 3.2.3. Mt-2291/1. „Kolter” A BM III/I-7. Osztály átíratva a BM ORFK III-1. Osztály vezetőjének, 1989. április 11., 3.

98 ÁBTL 2.2.1. II/3. 7. /1193. Fleischmann Mónika operatív kartonja

99 ÁBTL 3.2.1. Bt-3735/4. Jelentés, 1989. augusztus 30., 201.

100 ÁBTL 2.2.1. II/4. 8. /1077. Nérey György operatív kartonja

101 MTI 1991. február 8. Nem kapott kegyelmet dr. Dalmady György elítélt, a volt hírszerzőtiszt. <http://archiv1988-2005.mti.hu/Pages/HirSearch.aspx?Pmd=1> (Az utolsó letöltés ideje: 2014. április 4.)

102 Uo. Dr. Dalmady György jelenleg ügyvédi irodát működtet Budapesten. Tevékenységi köre elsősorban cégalapításokra és adásvételi szerződésekre terjed ki, az irodának Kínával, Oroszországgal és Ukrajnával vannak kapcsolatai. <http://wcs.oisz.hu/49901/> (Az utolsó letöltés ideje: 2014. április 4.)

utalnak, hogy a III/I. Csoportfőnökség emigrációs osztályának egyre kevésbé volt fontos a nyugati magyar emigráció ténykedése. A világpolitika változása, a Kelet-Európában állomásozó szovjet hadsereg létszámának belátható időn belüli csökkentésének lehetősége és ezáltal a Brezsnyev-doktrína érvénytelenné válása értelmetlenné tette a kétpólusú világban való hosszú távú gondolkodást. Az ellenségkép kontúrjának elhomályosodása viszont a hírszerzés operatív beosztottainak elhivatottságára is rányomta a bélyegét. Az eddigi szövetségi rendszer felbomlása inkább a gazdasági érdekeltségek felé fordította a figyelmüket. 1988 elején a hírszerzés vezetői értekezletet tartottak az előző év munkájának tanulságairól.¹⁰³ A megbeszélésen dr. Kóhalmi Zsolt csoportfőnök-helyettes kifejtette, hogy a hírszerző tevékenységet közelebb kell vinni a gazdasági rendszerhez titkos megbízottak, szigorúan titkos tisztek bevetésének segítségével, és a műszaki, technikai hírszerzésből befolyó bevételt is üzleti alapokra kell helyezni. Az „üzleti alapokra” helyezés, úgy tűnik, alsóbb szinteken is sikerült. Az üzlettársakká vedlett elvtársak a „rablókapitalizmus” legjobb tanítványai lettek. Márai Sándor ezt már 1967-ben tisztán látta: „A kommunizmus megbukott, mindenféle értelemben. De a kommunistáktól nehéz lesz megszabadulni, mert senki nem olyan konok és veszedelmes, mint egy bukott eszme haszonélvezője, aki már nem az Eszmét védi, hanem meztelen életét és a zsákmányt.”¹⁰⁴

103 Erről lásd részletesen Soós Mihály: A magyar polgári hírszerzés NATO elleni tevékenysége az 1980-as években. Kézirat.

104 Márai Sándor: *Napló, 1958–1967*. Budapest, dátum nélkül, Akadémiai Kiadó–Helikon Kiadó, 287.